

Kronikk Klassekampen 16.10.09

Nobelprisen i økonomi til Elinor Ostrom

Nobels minnepris i økonomi er i år tildelt Oliver Williamson ved Universitetet i California-Berkeley og Elinor Ostrom ved Indiana Universitetet. Williamson får prisen for sitt arbeid med analyser av bedriftsorganisasjoner mens Ostrom får prisen for sitt arbeidet med studier av lokale felleseiendommer. Elinor Ostrom er den første kvinnelige nobelprisvinner i økonomi.

Denne prisutdelingen er svært gledelig og markerer et brudd med senere års tildelinger hvor prismottakerne ofte har blitt verdsatt ut fra matematisk eleganse i forskningsarbeidene. Ofte har også tidligere prisvinnerne blitt belønnet ved en ukritisk tro på at personer og organisasjoner opptrer rasjonelt. Et tredje kjennetegn er troen på fortrefeligheten av markedsløsninger i nær alle sammenhenger. Et bunnpunkt i denne rekken av prisvinnere er tildelingen til nordmannen Finn Kydland (sammen med amerikaneren Ed Prescott) i 2004.

Årets prisutdeling ville ikke vært mulig uten siste års krise i verdens finanssystemer som bakteppe. Verken Williamson eller Ostrom tilhører den toneangivende hovedretningen innenfor økonomifaget. Dette gjelder i særlig grad Ostrom. Jeg skal her kort forklare Elinor Ostroms bidrag.

Hovedbidraget til Ostrom er at hun på en forbilledlig måte har analysert hvordan lokale felleseiendommer (common property) forvaltes. Felles for disse eiendommene er at fornybare naturressurser er viktig for økonomi og levekår. Lokal felleseiendom er en eierform hvor en begrenset mengde personer har eiendomsrett, og at nye eiere ikke uten videre trer inn selv om ressursen som forvaltes blir mer verdifull. Dette siste er viktig og betyr for eksempel at i et fiskeri hvor fiskere entrer og forlater fisket etter grad av ressursrikdom og lønnsomhet ikke er en felleseiendom i Ostrom sin forståelse. Dette betyr at klimaproblemet som også kan forstås som et felleseiendomsproblem heller ikke inngår i Ostrom's skjema fordi det lokale element mangler.

De felleseiendommene hun har studert forvaltningen av omfatter lokale fiskerier, beiteområder, vannressurser og vilt. Ofte er ressursbruken studert i et utviklingsland perspektiv. Og ofte er dette snakk om en førkapitalistisk produksjonsmåte hvor eksterne markeder og kredittinstitusjoner mangler. Dette betyr typisk at fisken som fanges nyttes direkte i husholdene eller omsettes på det lokale markedet, at skogen benyttes som brensel i husholdene eller at vannet nyttes til småskala jordbruksproduksjon. Tradisjonell samisk reindrift slik vi kjenner det fra Finmarksvidda passer også godt inn dette skjemaet.

I sine studier har Ostrom utfordret det rådende synet blant økonomer at forvaltning av lokale felleseiendommer fører til ressursdegradering og armod. Eller allmenningens tragedie (The tragedy of the commons) som biologen Garrett Hardin kalte det i sin berømte artikkel i Science fra 1968. Ostrom har utfordret dette synet empirisk så vel som teoretisk. De empiriske arbeidene hvor hun har analysert og beskrevet forvaltning og ressursutnyttelse er viktigst.

En første oppsummering av Ostroms arbeider kom i boka *Governing the Commons* (Forvaltning av felleseiendommer) fra 1990. Hun beskriver her innledningsvis noen viktige tankeskjemaer, herunder Garret Hardin's skjema, som alle konkluderer med at utnytting av lokale felleseiendommer leder til ressursdegradering. Dette forklares ved at eierne kun

forfølger sine snevre egeninteresser og ikke tar hensyn til at mitt fiske påvirker ditt å fiske, eller at min flokk med beitedyr påvirker beitegrunnet og dyreholdet ditt, og så videre

Hun peker her på at de tradisjonelle løsningene på problemet, privatisering eller statlig eiendom og kontroll med naturressursene, ofte fungerer dårlig. Statlig kontroll kan fungere dårlig på grunn av informasjonsproblemer og vansker med å håndheve forvaltningen. Korrupsjon kan også være et element. Privatisering, skriver hun, leder ofte til store ekstrakostnader. Hvis det er snakk om et fellesbeite, må typisk området stykkes opp og inngjerdes. Dette krever ressurser, det samme gjør vakthold. Hvis det er snakk om fiskeressurser kan det være vanskelig å skjønne hva privatisering innebærer. Og hva med fordelingsproblemene?

Ostroms alternativ er å få fiskerne, bøndene og de som lever av naturressursene til å samarbeide og få til en felles forvaltningspraksis. Og gjennom sine empiriske studier påviser Ostrom at fellesressurser ofte forvaltes på en bærekraftig måte gjennom et sofistikert sett av beslutnings- og håndhevingsmekanismer. Dette kan typisk fungere godt når lokalsamfunnene er stabile og når familier som har levd sammen lenge også regner med å leve sammen også i framtiden. Denne, og andre typer stabilitet, former normer som gjør at eierne og brukerne ofte får et langsiktig syn på ressursforvaltningen og at snevre egeninteresser viker for fellesskapets interesser.

I boka *Governing the Commons* dokumenterer Ostrom at mange felleseiendomssystemer fungerer på denne måten. I senere arbeider er nye eksempler trukket inn, og teorien omkring institusjonelle betingelser er utviklet videre. De problemene Ostrom tar opp er svært viktige. For eksempel er det slik at kanskje så mye som 90 prosent av verdens fiskere og halvparten av fisken som spises hvert år fiskes i småskala kystnære fiskerier innenfor rammen av hva som kan sies å være lokale felleseiendommer.

Trusselen mot denne type bærekraftig forvaltning av lokale fellesressurser kan ofte være kulturelle og økonomiske forandringer, eller 'modernisering'. Teknologiske endringer som en del av moderniseringen kan også ofte være viktig. For eksempel har det blitt argumentert for at mer effektiv fangstteknologi uten unntak vil lede til en hardere beskatning av lokale fiskeressurser og dermed utfordre et rådende godt forvaltningsregime.

Elinor Ostrom har utdypet vår forståelse av institusjoners virkemåte, og hvordan eiendomsrettigheter skal forstås i en samfunnsøkonomisk sammenheng. Ostrom er ved sine studier av lokale felleseiendommer en velfortjent vinner av årets Nobels minnepris. Hun er også høyt verdsatt ved NTNU i Trondheim hvor hun for et år siden ble kreert til æresdoktor.

Anders Skonhoft er professor i Samfunnsøkonomi ved NTNU